

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาสภาพปัญหา

การศึกษาจำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนทุกคน รวมทั้งเด็กพิการทางด้านสติปัญญา การให้โอกาสเด็กกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาถือว่าการช่วยเหลือที่ดีที่สุด และได้ผลที่สุด เพราะ การศึกษาเป็นการพัฒนาคนพัฒนาชีวิต ซึ่งเด็กเหล่านี้จะมีความยากลำบากในการเรียนรู้มากกว่า เด็กปกติทั่วไป รัฐบาลจึงเล็งเห็นความสำคัญของเด็กกลุ่มนี้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 วรรคสอง ซึ่งกำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับคนที่มีความบกพร่อง ต่อร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้ บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ และโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ , 2544 , หน้า 9-10) แต่เนื่องด้วยเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญาเหล่านี้มีความ สามารถทางการเรียนรู้ด้านวิชาการน้อยกว่าเด็กปกติ หากได้รับการฝึกอบรมที่ถูกต้องเพื่อให้เด็ก สามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ก็จะสามารถช่วยตนเองได้ตามสมควร และอาจช่วยแบ่ง เบาภาระของครอบครัวและสังคมได้บ้าง จึงมีการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กกลุ่มพิเศษ (กลุ่ม ก) นี้ ขึ้น เพื่อมุ่งที่จะฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสังคม อารมณ์ ร่างกาย และปัญญา เพื่อให้เด็กบกพร่องทาง สติปัญญาสามารถใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้มากที่สุด (โรงเรียน การศึกษาพิเศษสุพรรณบุรี , มปป)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น ในระยะเวลา ที่ผ่านมาเป็นการจัดการศึกษาให้เฉพาะของความบกพร่อง ซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะนี้ไม่ ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความยากลำบากในการเรียนรู้และไม่ สามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุขได้ (อินทรา จันทรคณา, 2542, หน้า 39) อันเนื่องมาจากความบกพร่องของกระบวนการเรียนรู้ของสมอง วัลลภ วัฒนภูมิ (2531, หน้า 262) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กบกพร่องทางสติปัญญาระดับพอที่จะฝึกอบรมได้ (Trainable Mentally Retarded เรียกอย่างย่อว่า T.M.R.) มีระดับเชาวน์ปัญญา 35 - 49 พวกนี้มีความสามารถเทียบเท่าเด็กปกติอายุ

3 - 7 ปี มักจะมีพัฒนาการทางร่างกายล่าช้าในวัยก่อนเรียนเล็กสามารถเรียน และพูดสื่อสารความหมายได้ หรืออาจสรุปเพื่อเข้าใจที่สั้น ๆ ลักษณะโดยทั่วไปของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความเจริญเติบโตช้ากว่าเด็กปกติ มีร่างกายอ่อนแอ กว่าเด็กปกติรูปร่างแคระแกร็น ประวัติการเจริญเติบโตล่าช้ากว่าเด็กปกติโดยทั่วไปมาก มีการพูดที่ช้ากว่าเด็กปกติ และระยะของความสนใจอยู่ในช่วงสั้น การสอนเด็กบกพร่องทางสติปัญญานี้ ครูผู้สอนจึงต้องยึดหลัก 3 R's คือ repetition คือ การสอนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ทบทวนกันบ่อย ๆ สอนง่าย ๆ สั้น ๆ สอนจากง่ายไปยาก relaxation คือ การสอนจะต้องไม่เคร่งเครียด ให้บรรยากาศมีการผ่อนคลาย ถ้าเด็กไม่สนใจควรเลิกสอนแล้วดัดแปลงการสอนเป็นการพักผ่อน การเล่นเกม การร้องเพลง หรือการเล่านิทาน routine คือ การสอนต้องทำให้สม่ำเสมอเป็นประจำ เด็กจึงจะทำได้ (วันรุณี คมกฤต, 2531, หน้า 266 - 268) จึงเกิดการนำสื่อการเรียนการสอนมาเป็นวิธีการหนึ่งเข้ามาใช้ช่วยเหลือการสอนตามหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ครู อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ พอสรุปได้ว่า การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้นั้นต้องคัดเลือกจากสื่อของเด็กปกติมาประยุกต์ใช้ เพราะเนื่องจากยังไม่มีสื่อสำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญาโดยเฉพาะมากนัก ซึ่งครูผู้สอน ต้องเลือกสื่อที่จำเป็นและไม่ยุ่งยากในด้านการใช้งานจริง และเหมาะสมกับเด็กกลุ่มนี้ ซึ่งในบางครั้งครูผู้สอนจะผลิตขึ้นมาเอง แต่ก็ยังมีข้อจำกัดของเวลา เนื่องจากครูผู้สอนต้องใช้เวลามากอยู่กับนักเรียนตลอด จึงหาเวลาว่างเพื่อผลิตสื่อการสอนได้น้อยมาก สอดคล้องกับ คำสิงห์ พิบูลภักดี (2538 อ้างถึงใน ประภัสสร ภูมิสายคร, 2540, หน้า 90) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการในการใช้สื่อการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการใช้สื่อการสอนของครูด้านการเลือกและการใช้สื่อการสอนของครูนั้น ครูไม่มีเวลาในการเตรียมสื่อ ไม่สามารถจัดหาสื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ด้านการบริการปัญหาที่พบคือ สื่อไม่เพียงพอและไม่ตรงตามความต้องการของครูผู้สอน

สำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญานั้น มักจะประสบกับปัญหามาก่อนที่จะเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ของเด็กพิการทางสมอง จะต้องสามารถแยกความแตกต่างอย่างง่ายให้ได้เสียก่อน เพราะเมื่อเด็กแยกความสามารถอย่างง่ายไม่ได้ เมื่อเราทดสอบต่อไป เราจะพบว่าเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญาไม่สามารถแยกสี ขนาด รูปทรง เปรียบเทียบ เรียงลำดับได้ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐาน ที่จะทำให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนพื้นฐานคณิตศาสตร์และภาษาไทย ทั้งสิ้น (โรงเรียนการศึกษาพิเศษสุพรรณบุรี, มปป.) นอกจากนี้จากการศึกษาของ ออทโท และ อาสคอฟ (Otto & Askove, 1968, p. 201) พบว่าการใช้ตัวชี้เรื่อกับนักเรียนที่มีอายุน้อย ระหว่าง 3 - 6 ปีนั้น ตัวชี้เรื่อกับเป็นสิ่มีผลใน การจับคู่มากกว่าตัวชี้เรื่อกับที่เป็นรูปทรง ฉะนั้นในการเรียนการสอน

ในปัจจุบันที่ครูใช้หลักการบูรณาการ โดยมีการเชื่อมโยงและผสมผสานกระบวนการสอน ให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนโดยนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม (วิเศษ ชินวงศ์, 2544, หน้า 28) กล่าวคือ หากครูผู้สอนใช้ดีเป็นตัวชี้นำในการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ จะประสบปัญหาการเรียนรู้ หากนักเรียนยังไม่สามารถแยก หรือ จำแนกสิ่งต่าง ๆ ได้ เพราะในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะไม่สามารถถ่ายโยงความรู้ได้ทั้งนี้เนื่องจากว่าเป็นผู้ที่ไม่สามารถเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมได้เท่าเทียมกับเด็กปกติ ถึงแม้ว่าช่วงความจำสั้น มีความสามารถจำกัด ซึ่ง สุรินทร์ ยอดคำแปง (2540, หน้า 104) กล่าวว่าไว้ว่าเนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นเด็กที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเด็กประเภทอื่นอย่างเห็นได้ชัด เด็กกลุ่มนี้มักถูกชักจูงได้ง่าย เนื่องจากเข้ากับคนได้ง่าย เชื่อใจง่าย เด็กช่วยตนเองได้บ้าง บางคนไม่สามารถช่วยตนเองได้ เด็กจะมีช่วงความสนใจสั้น ขาดสมาธิ ความจำไม่ดี ไม่สามารถจดจำอะไรได้นาน ใช้ภาษาได้ไม่มากนัก พอจะสื่อความหมายได้ง่าย ๆ สุขภาพร่างกาย มักไม่สมบูรณ์ การสอนเด็กบกพร่องทางสติปัญญาให้มีความรู้เท่าเทียมกันหรือใกล้เคียงกับเด็กปกติด้วยเดียวกัน ครูผู้สอนจึงต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษ ซึ่งในสภาพปัจจุบันครูผู้สอนมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน อีกทั้งยังต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ทุก ๆ ด้านต่อ นักเรียน รวมถึงแก้ปัญหาของ นักเรียนแต่ละบุคคล ครูผู้สอนจึงต้องใช้สื่อการสอนเข้ามาช่วย การเรียนการสอนมากขึ้น โดยต้องนำสื่อการสอนที่สามารถดึงดูด ได้รับความสนใจ เข้ามาช่วยสอน เพื่อแก้ปัญหาความสนใจสั้น และขาดสมาธิ เพื่อให้ได้ความรู้มากที่สุดและใช้เวลาในการเรียนรู้น้อยที่สุด เพราะเด็กเหล่านี้ต้องเรียนรู้ต้องให้เห็นสิ่งนั้น ๆ ซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง จึงจะสามารถช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาและพัฒนาความบกพร่องทางด้าน สติปัญญาของนักเรียนให้ดีขึ้น แบ่งเบาภาระของครูที่มีข้อจำกัดของเวลา

สื่อการสอนนับว่ามีบทบาทที่สำคัญมากในการสื่อความหมายระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน สามารถสนับสนุนให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สื่อการสอนทุกประเภทต่างเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทั้งสิ้น โดยเฉพาะสื่อการสอนประเภทที่สามารถรับรู้ได้ทางตา การใช้สีมาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาและสื่อการสอน จึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการรับรู้ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างมาก ในการผลิตสื่อสำหรับการเรียนการสอนเด็กบกพร่องทางสติปัญญาต้องเป็นไปในลักษณะรูปธรรม ในระดับความสามารถที่เด็กจะเข้าใจได้ต้องมีรูปภาพเป็นสื่อเร้าให้ความสนใจในการเรียนการสอนตลอดเวลา มิฉะนั้นเด็กจะหมดความสนใจ สอดคล้องกับ เอดการ์เดล (Edger Dale, 1950, p. 53) กล่าวว่า โสตทัศนวัสดุ ช่วยให้เกิดความจำ จำได้นานมี

ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น ใช้เวลาน้อยลงผู้เรียนเกิดความคิดหรือรู้ทันที่จะเรียนและผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรเอง เพื่อให้เด็กบกพร่องทางสติปัญญาได้มีการพัฒนาการทางด้านสมองทำให้เรียนรู้เพิ่มมากขึ้น สิ่งที่ต้องเรียนรู้จึงมีมากกว่าเด็กปกติ ทั้งประสาทสัมผัสของเด็กสติปัญญาบกพร่องยังมีน้อยกว่าเด็กปกติอีกด้วย ปัจจุบันมีผู้ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาด้านต่าง ๆ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามากขึ้น และจากผลการศึกษาวิจัยทำให้ทราบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถพัฒนาได้อย่างเด็กปกติอย่างแท้จริง ถ้าหากมีการจัดสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ที่เหมาะสม ดังเช่น อวยพร วาตะบุตร (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในการออกแบบวิชาศิลปศึกษา สำหรับเด็กปัญญาอ่อนพอเรียนได้ โรงเรียนปัญญาพิการ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนจากแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกๆ ด้านอยู่ในเกณฑ์ดี ในขณะที่ฟิลิป (Philip, 1983) ได้ศึกษาถึงความสนใจของเด็กปัญญาอ่อนเกี่ยวกับการใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์และรูปแบบของงานพบว่า เด็กให้ความสนใจในงาน 3 มิติ มากกว่างาน 2 มิติ และเด็กให้ความสนใจกับการใช้วัสดุที่มีน้ำหนักมากกว่าวัสดุไร้น้ำหนัก เช่น ชอบกระดาษแข็งมากกว่ากระดาษบรืฟูบางๆ เด็กให้ความสนใจกับการสอนที่เป็นขั้นตอนที่ชัดเจนมากกว่าการกล่าวสรุปรวม และ ชาฮาน (Chohran, 1977 อ้างถึงใน ปนัดดา แก้วสนั่น , 2535 , หน้า 29) กล่าวว่า ในการเรียนการสอนของโรงเรียนต่างๆ มักจะมีปัญหามากในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมไปถึงความแตกต่างของพื้นฐานประสบการณ์ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหานี้คือการนำหนังสือการ์ตูนสามมิติเข้าใช้ในการสอน เพราะหนังสือสามมิติ มีคุณสมบัติที่ดีหลายประการจะทำให้เด็กรู้สึกว่ามีส่วนร่วมกับตัวละครในหนังสือ ทำให้เด็กรู้สึกสนุก อันจะทำให้เกิดความรักในการที่จะอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น

จากงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นว่า หากเรามีการจัดรูปแบบการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และเลือกใช้สื่อประเภท 3 มิติ กับวัสดุที่มีน้ำหนักมากกว่าที่ไร้น้ำหนัก และนำเสนอเนื้อหาเป็นขั้นตอนมากกว่าที่จะกล่าวถึงบทสรุปรวม จะสามารถดึงดูด ระวังใจ จะช่วยพัฒนาประสาทสัมผัสของเด็กเหล่านี้ได้ และยังจะทำให้ทักษะการเรียนรู้เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสื่อชนิดนี้ก็คือ หนังสือสามมิติ (POP UP) เป็นหนังสือที่มีภาพยื่นออกมามีส่วนสูง ส่วนลึก ให้เห็นจริงกว่าภาพถ่าย อีกทั้งยังเกิดจินตนาการ จากเรื่องที่อ่านได้อย่างสมจริง ทำให้ได้รายละเอียดจากเรื่องที่อ่านได้มากขึ้น (กรรณิกานัมราศรี, 2540, หน้า 29) และยังเป็นหนังสือที่ใช้กระดาษที่มีความหนาเป็นพิเศษ มีการนำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นลำดับขั้นในการเรียนรู้ ดังนั้นในการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และช่วยพัฒนาการด้านประสาทสัมผัส ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงพัฒนาหนังสือสามมิติ (POP UP) เรื่อง “สี” สำหรับเด็กที่มีความ

บกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสือสามมิติ (POP UP) เรื่อง “สี” สำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่เรียนด้วยหนังสือสามมิติ (POP UP)
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือสามมิติ (POP UP) เรื่อง “สี” สำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ

สมมติฐานการวิจัย

1. หนังสือสามมิติ (POP UP) เรื่อง “สี” สำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนหนังสือสามมิติ (POP UP) เรื่อง “สี” ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ มีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต่อหนังสือสามมิติ (POP UP) อ่านเสริมเรื่อง “สี” ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษอยู่ในระดับ “ดี”

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถเป็นแนวทางที่จะให้ครูจัดสร้างหนังสือสามมิติ (POP UP) สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อใช้เป็นหนังสือในวิชาอื่น ๆ ได้

ขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยหนังสือสามมิติ (POP UP) เรื่อง “สี” สำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ เป็นการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดกองการศึกษาพิเศษและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ จำนวน 6 โรงเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลาก เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ ของโรงเรียนปัญญาดิกร หลังจากนั้นทำการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงกลุ่มตัวอย่างที่มีเซาว์ปัญญา 35 – 49 จำนวน 30 คน

3. เนื้อหาบทเรียนหนังสือสามมิติ (POP UP) ที่นำมาสร้าง ได้แก่ การรู้จักแม่สีทั้ง 3 คือ แดง น้ำเงิน เหลือง ตามหลักสูตรประถมศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มพิเศษ (กลุ่ม ก) พุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

4.1 หนังสือสามมิติ (POP UP) เรื่อง “สี” สำหรับเด็กบกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ

4.2 แบบทดสอบก่อน และหลังเรียน

4.3 แบบทดสอบถามความคิดเห็นของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ไม่มีความผิดปกติซ้ำซ้อน และได้ผ่านการทดสอบตาบอดสี และไม่ใช้เด็กออทิสติก

2. การวิจัยครั้งนี้ไม่ครอบคลุมถึงตัวแปรที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ ฐานะทางครอบครัว ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หนังสือสามมิติ (POP UP) หมายถึง หนังสือเรื่องสี ที่เปิดออกมาแล้วมีรูปภาพ ขึ้น ขยายออกมา โดยมีส่วนสูง ส่วนลึก จากหน้าหนังสือ และมีกลไกโยกคัง ทำให้ภาพขยับไปมาได้

2. เด็กบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถทางสมองต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยคือมีระดับสติปัญญาตั้งแต่ 35 – 49 หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า ปัญญาอ่อนขนาดกลาง พอฝึกอบรมได้

3. ระดับชั้นประถมศึกษาพิเศษ หมายถึง นักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ในโรงเรียนสังกัดโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และ โรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดกองการศึกษาพิเศษและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน